

УДК 347.5

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2025.1.10>**ФІДУЦІАРНИЙ ОБОВ'ЯЗОК ЛОЯЛЬНОСТІ У ВІДНОСИНАХ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЮРИДИЧНИМ ПРЕДСТАВНИЦТВОМ****Трубаков Євген Олександрович,**

orcid.org/0009-0006-1005-0046

кандидат юридичних наук,

старший науковий співробітник

Інституту правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії наук України

У статті аналізуються фідучіарні відносини в українському праві, зокрема ті, що пов'язані зі сферою юридичного представництва. Відзначається, що фідучіарна лояльність не є цивільно-правовим обов'язком, оскільки не передбачає відповідної форми поведінки для зобов'язаної особи. Це радше правовий стандарт, який складається із сукупності правил. Досліджується специфіка фідучіарної лояльності у взаєминах між юристами (адвокатами) та клієнтами, з урахуванням різних джерел регулювання, як-от: закони, Правила адвокатської етики та внутрішні документи організацій. Аналізуються ключові аспекти фідучіарної лояльності, як-от уникнення конфлікту інтересів, збереження конфіденційності (зокрема, адвокатської таємниці, її обмежень), здійснення належної ідентифікації клієнта та ведення комунікації з ним. Автор підкреслює, що фідучіарна лояльність не є необмеженою, а лімітована вимогою дотримання закону та норм професійної етики. Відзначається, що українське законодавство містить багато з фідучіарних принципів, покликаних забезпечити обов'язок фідучіарної лояльності під час здійснення юридичного представництва юристами або адвокатами. У статті підкреслюється, що існує прогалина в регулюванні питання конфлікту інтересів для юристів, які не є адвокатами, а також у питаннях, пов'язаних із забезпеченням конфіденційності. Пропонується вдосконалити законодавство, зокрема внести зміни до останнього, передбачити в Цивільному кодексі України уніфіковані норми щодо уникнення конфлікту інтересів і конфіденційності, що мають бути спільними як для юристів, так і для адвокатів. Окрім того, пропонується доповнити Цивільний кодекс України і застереженням про те, що порушення фідучіарної лояльності є підставою для покладення на винну особу цивільної відповідальності. Автор наголошує на недостатності лише дисциплінарної відповідальності, яка нині здебільшого настає в разі порушення фідучіарної лояльності у сфері, що пов'язана з юридичним представництвом клієнтів.

Ключові слова: фідучіарні правовідносини, рекодифікація цивільного права, обов'язок лояльності, юридичне представництво, правила адвокатської етики, адвокатська таємниця.

Trubakov Yevhen. Fiduciary duty of loyalty in relations related to legal representation

The article analyzes fiduciary relations in Ukrainian law, in particular those related to legal representation. It is noted that fiduciary loyalty is not a civil law obligation, since it does not provide for an appropriate form of behavior for the obligated person. Rather, it is a legal standard consisting of a set of rules. The article examines the specifics of fiduciary loyalty in the relationship between lawyers (attorneys) and clients, taking into account various sources of regulation: laws, the Rules of Attorneys' Ethics and internal documents of organizations. The author analyzes the key aspects of fiduciary loyalty, such as avoidance of conflicts of interest, maintaining confidentiality (including attorney-client privilege and its restrictions), proper client identification and communication. The author emphasizes that fiduciary loyalty is not unlimited, but is restricted by the requirement to comply with the law and professional ethics. It is noted that Ukrainian legislation contains many of the fiduciary principles designed to ensure the duty of fiduciary loyalty in the exercise of legal representation by lawyers or attorneys. The article notes that there is a gap in the regulation of conflicts of interest for non-attorneys, as well as issues related to confidentiality. It is proposed to improve the legislation, in particular, to

amend legislation and provide unified rules in the Civil Code of Ukraine on avoiding conflicts of interest and confidentiality, which should be common to both attorneys and non-attorneys. In addition, it is proposed to supplement the Civil Code of Ukraine with a provision stating that breach of fiduciary loyalty is a ground for imposing civil liability on the perpetrator. The author emphasizes the insufficiency of disciplinary liability alone, which currently mostly occurs in the event of a breach of fiduciary loyalty in the area of legal representation of clients.

Key words: *fiduciary legal relations, recodification of civil law, duty of loyalty, legal representation, rules of attorneys' ethics, attorney-client privilege.*

Фідуціарні відносини поступово перестають бути надбанням країн загального права, де цей правовий інститут історично виник і отримав розвиток у юридичній науці. Фідуціарні обов'язки, які й раніше були закріплені в різноманітних принципах і кодексах корпоративного управління, уже не розглядаються суто як рекомендації, а перетворилися на ефективний інструмент притягнення посадових осіб господарських товариств до відповідальності за збитки, спричинені порушенням обов'язків лояльності або дбайливості. Навіть більше, з унесенням у 2024 р. змін до Цивільного кодексу України [1], які на законодавчому рівні закріпили фідуціарні обов'язки лояльності та дбайливості, їхня дія тепер поширюється на всі організаційно-правові форми юридичних осіб, а не тільки на акціонерні товариства.

Однак сфера застосування фідуціарного права не обмежується корпоративним правом. У контексті проведення рекодифікації цивільного законодавства актуальною є тема дослідження реалізації фідуціарних принципів у такій важливій галузі, як юридичне представництво, яке охоплює діяльність як адвокатів, так і юристів-неадвокатів (насамперед тих, хто забезпечує самопредставництво юридичної особи). У межах цієї статті увага буде приділена вивченню фідуціарної лояльності в означеній сфері та правовим наслідкам її порушення.

Під фідуціарними відносинами, які є предметом цього дослідження, варто розуміти спеціальні правовідносини, які виникають між бенефіціаром і фідуціаром, унаслідок делегації останньому повноважень. У літературі висловлюються різні думки стосовно того, до чого приводить акт такої делегації: до «замісної реалізації (фідуціаром. Доповнення моє – Є. Т.) дієздатності над значними практичними інтересами іншої сторони (бенефіціара)» [2, с. 86] або до виникнення «похідних повноважень»

у фідуціаріїв з одночасним «розширенням дієздатності особи, яка встановлює фідуціарні відносини» [3, с. 191], однак головним залишається те, що відтоді бенефіціар (клієнт) має розраховувати на те, що фідуціар буде діяти суто в його інтересах і не буде збагачуватися коштом клієнта (обов'язок лояльності).

Стосовно вживання різної термінології, професор Тамар Френкель влучно зауважила, що «зазвичай фідуціари не розглядаються як одна категорія. Історично кожен вид фідуціарних відносин розвивався як окрема правова сфера та правила. Як зазначалося у вступі, довіритель різних фідуціаріїв називали по-різному. Вони були бенефіціарами для трасті (довірчих власників. Коментар мій – Є. Т.), агентами для принципалів, клієнтами для юристів, пацієнтами для лікарів, студентами для викладачів, консультантами для інвестиційних радників, акціонерами для корпорацій та їхніх директорів» [4, с. 217]. А тому, з огляду на специфіку досліджуваних відносин, будуть уживатися терміни, що склалися історично, а саме «юрист» або «адвокат», з однієї сторони, і «клієнт», з іншої сторони, для позначення фідуціара та бенефіціара відповідно.

Специфіка фідуціарних відносин у досліджуваній сфері також полягає в тому, що відповідні норми можуть знаходитися в різноманітних джерелах і мають різну зобов'язальну силу: частина норм міститься в законодавчих актах (наприклад, у Законі України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» (далі – Закон про адвокатуру) [5]), у Правилах адвокатської етики [6], які затверджені з'їздом адвокатів України, отже, є локальним (корпоративним) актом, який поширює свою дію тільки на адвокатів, і до положень про, наприклад, юридичний відділ господарського товариства чи державного органу, або навіть посадову інструкцію юрисконсульта.

Однак, по-перше, це не означає, що фідучіарні відносини стають предметом вивчення адміністративного або трудового права: фідучіарні відносини залишаються цивільними відносинами, які пов'язані із фактом делегування клієнтом частини або всіх своїх повноважень (отже, і частини обсягу своєї дієздатності) щодо свого юридичного представництва, і виникненням у зв'язку із цим у юриста (адвоката) сукупності обов'язків стосовно клієнта. Пишучи про необхідність розглядати фідучіарне право як цілісну, самостійну категорію, професор Тамар Френкель відзначила: «Якщо право виділяється в окрему категорію, то це підкреслює важливість проблем, які воно вирішує» [4, с. 235]. По-друге, це означає брак нормативного регулювання цих відносин: як буде показано нижче, деякі з обов'язків, що покладені на адвокатів, доцільно було б поширити і на юристів-неадвокатів.

Особливість фідучіарних відносин також полягає в тому, що обов'язок фідучіарної лояльності є спільним для різних типів фідучіарних правовідносин, однак його зміст може різнитися залежно від галузі їх виникнення. Наприклад, фідучіарна лояльність у корпоративному праві й у відносинах із юридичного представництва буде мати однакові правила щодо уникнення конфлікту інтересів, однак до змісту обов'язку лояльності в корпоративному праві не входить обов'язок здійснювати комунікацію із клієнтом, оскільки він притаманний тільки відносинам, пов'язаним із юридичним представництвом.

Важливо розуміти, що незважаючи на вживання терміна «обов'язок лояльності», фідучіарна лояльність не є юридичним обов'язком у вузькому розумінні цього поняття через те, що відсутня конкретна модель поведінки, якої клієнт може вимагати від юриста (адвоката). Інакше кажучи, не можна звернутися до суду та зобов'язати юриста (адвоката) бути лояльним. Обов'язок лояльності варто розглядати як правовий стандарт, що складається із сукупності правил, який покликаний сприяти тому, щоб юрист (адвокат) діяв у найкращих інтересах свого клієнта і не збагачувався його коштом.

У юридичній літературі зазначається, що до обсягу фідучіарної лояльності вхо-

дять такі обов'язки, як уникнення конфлікту інтересів, збереження конфіденційності, проведення належної ідентифікації та здійснення представництва інтересів клієнта, здійснення комунікації із клієнтом [7, с. 268–275].

Однак важливо відмітити, що фідучіарна лояльність не є необмеженою: юристи (адвокати) перебувають у площині подвійного підпорядкування: вони, з одного боку, мають сприяти інтересам клієнтів, а з іншого – утримуватись від порушення закону й етичних правил. Професор Річард Пейнтер щодо цього слушно відзначив, що «так само як пацієнт не може розумно очікувати, що лікар допоможе йому дістати сигарети, клієнт не може розумно очікувати, що адвокат допоможе йому порушити закон» [7, с. 266]. Аналогічне застереження можна знайти й у ст. 7 Правил адвокатської етики, де вказано, що адвокат не може давати клієнту поради, свідомо спрямовані на полегшення вчинення правопорушень, або іншим чином умисно сприяти їх учиненню його клієнтом або іншими особами.

Уникнення адвокатом конфлікту інтересів є одним із принципів здійснення адвокатської діяльності (ст. 4 Закону про адвокатуру). Визначення терміна «конфлікт інтересів» наводиться у ст. 1 зазначеного Закону – це суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами й обов'язками, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи невчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності.

Ані Закон про адвокатуру, ані Правила адвокатської етики не пропонують конкретних правил, дотримання яких забезпечило б уникнення конфлікту інтересів під час здійснення адвокатської діяльності. Водночас у юридичній літературі зазначається, що уникнення конфлікту інтересів забезпечується через заборону «(1) представництва будь-яких інших клієнтів у справі, в якій ці інші клієнти виступають проти поточного клієнта адвоката, та (2) представництва будь-якого клієнта, якщо особисті інтереси адвоката, його обов'язки перед колишнім клієнтом або будь-якою іншою особою чи організацією,

або будь-які інші зобов'язання адвоката становлять суттєвий ризик погіршення якості представництва» [7, с. 269].

Відсутні будь-які застереження щодо темпоральної дії принципу відсутності конфлікту інтересів. На практиці адвокат може виступити в суді або підготувати правовий висновок у спорі проти юридичної особи, кінцевий бенефіціар якої його колишній клієнт, однак тільки зі впливом значного проміжку часу. Зрештою, вирішення цього питання завжди залишається на власний розсуд судді, що розглядає спір.

Наслідками порушення цього принципу є заборона адвокату укладати договір про надання правничої допомоги, а якщо такий договір уже укладено – адвокат зобов'язаний відмовитися від його виконання (ст. 28 Закону про адвокатуру).

Якщо конфлікт інтересів об'єктивно існує, то відповідно до ст. 9 Правил адвокатської діяльності адвокат може продовжити надавати клієнту адвокатські послуги за умови, що він отримав на це письмове погодження клієнта. Письмове погодження від обох клієнтів вимагається також у разі отримання адвокатом конфіденційної інформації від клієнта, якому він надавав професійну правничу (правову) допомогу, пов'язаної з інтересами нового клієнта під час надання правничої допомоги.

У сфері публічної служби також існують відповідні обмеження, передбачені ст. 26 Закону України «Про запобігання корупції» (далі – Закон про запобігання корупції) [8], у якій визначено, що особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, забороняється протягом року із дня припинення відповідної діяльності представляти інтереси будь-якої особи у справах (зокрема, у тих, що розглядаються в судах), у яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, у якому (яких) вони працювали на момент припинення зазначеної діяльності.

Отже, існує об'єктивна прогалина в регулюванні питання конфлікту інтересів тільки стосовно юристів-неадвокатів. Навіть якщо роботодавець – юридична особа приватного права (наприклад,

банк), то доручати юристу вести справу про стягнення боргу з його близького родича – не найкраща опція. Відповідне коло питань потенційно може бути врегульовано на рівні трудового договору або положення про юридичний відділ, однак видається, що регламентація правовідносин, пов'язаних із конфліктом інтересів, а також відповідальність за порушення цих правових норм мають здійснюватися на рівні основного акта цивільного законодавства України. Уважаю, що юристам недоцільно обмежувати доступ до професії через накладення заборон не представляти нового роботодавця у справах проти колишнього, однак обов'язок повідомити роботодавця про наявність будь-яких чинників, які можуть вплинути на якість послуг юриста, має бути універсальним як для юристів, так і для адвокатів. Відповідно, для юриста згода роботодавця на продовження здійснення його представництва буде аналогом отримання письмової згоди від свого (колишнього) клієнта.

Другим важливим аспектом фідучіарної лояльності юриста (адвоката) є конфіденційність. Специфіка цього обов'язку у сфері юридичного представництва для адвокатів полягає в тому, що адвокатська таємниця виникає до того моменту, як особа, що звернулася по правничу допомогу, набуває статусу клієнта. У ст. 10 Правил адвокатської етики визначено, що адвокатською таємницею, зокрема, є факт звернення особи по правову допомогу, а також будь-яка інформація, що стала відома адвокату у зв'язку з таким зверненням. Отже, інформація, отримана адвокатом для проведення пошуку конфлікту інтересів (conflict check), яка, наприклад, для юридичних осіб зазвичай передбачає розкриття інформації про кінцевих бенефіціарних власників, охороняється адвокатською таємницею навіть тоді, коли адвокат відмовився від потенційного клієнта через наявність конфлікту інтересів.

Темпорально обов'язок збереження адвокатської таємниці не є обмеженим у часі, оскільки згідно із ч. 3 ст. 22 Закону про адвокатуру він поширюється, серед іншого, на особу, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю. За загальним правилом інформація та документи, що становлять

адвокатську таємницю, втрачають цей статус за письмовою заявою клієнта або особи, якій було відмовлено в укладенні договору про надання правничої допомоги (ч. 2 ст. 22 Закону про адвокатуру).

У ч. ч. 6 та 8 ст. 22 Закону про адвокатуру визначено всього 2 випадки, коли розкриття адвокатом адвокатської таємниці без згоди клієнта не є її порушенням: у порядку й у випадках, передбачених Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», під час подачі інформації до Держфінмоніторингу України, до Міністерства юстиції України як держателя ЄДРПОУ; б) у випадках розкриття інформації та документів, що становлять адвокатську таємницю, на письмову вимогу податкового органу, що надсилається відповідно до ст. 44–2 Податкового кодексу України щодо трасту, якщо адвокат управляє діяльністю, активами чи майном (є довірчим власником) або виконує обов'язки адміністратора такого трасту (ч. 8 ст. 22 Закону про адвокатуру).

Варто відзначити, що в Україні надається особливий (і, можливо, надмірний) захист адвокатській таємниці: цей термін охоплює не тільки інформацію, яку адвокат отримав від клієнта і створив під час надання адвокатських послуг, а і документи, які були надані клієнтом. Ця теза підтверджується і судовою практикою: в одній зі справ територіальне відділення Антимонопольного комітету України (далі – АМКУ) проводило розгляд справи, розпочатої за ознаками вчинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції, і звернулося до адвоката з вимогою про надання тендерної документації, яка була передана адвокату фігурантом справи на зберігання. Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду задовольнив позов адвоката про скасування вимоги територіального відділення АМКУ, визнав документи такими, що підпадають під охорону адвокатською таємницею [9]. Водночас американській юрист, професор Річард Пейнтер пише, що адвокатська таємниця (attorney-client privilege) є вужчою за обсягом категорією порівняно з фідучіар-

ним обов'язком конфіденційності, оскільки адвокатська таємниця поширюється лише на спілкування із клієнтом: «якщо клієнт передає адвокату коробку, повну попередньо підготовлених документів і супровідний лист, у якому пояснюється, що в цих документах, яке значення вони мають для юридичної справи, то супровідний лист є привілейованим (таким, що охороняється адвокатською таємницею. Доповнення моє – Є. Т.) спілкуванням між адвокатом і клієнтом, а документи – ні. Протилежна сторона в цивільній справі або уряд у кримінальній справі чи під час проведення розслідування можуть вимагати від адвоката передати документи, але не супровідного листа» [7, с. 270].

У публічній площині ст. 26 Закону про запобігання корупції безстроково забороняє посадовим особам державної влади та місцевого самоврядування, які звільнилися чи з інших підстав припинили виконувати свої повноваження, розголошувати або використовувати іншим способом у своїх інтересах інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, окрім випадків, установлених законом, однак не встановлює санкції за таке порушення.

Загалом видається, що конфіденційність має стати стандартом для всіх юристів у сфері юридичного представництва, якщо інші правила не були встановлені за домовленістю між юристом і його клієнтом: юрист не повинен використовувати на свою користь або користь третіх осіб інформацію, отриману під час здійснення юридичного представництва. Адвокатська таємниця має бути захищена, однак передача адвокату документів на зберігання також не має ставати інструментом зловживання. Для належного врегулювання цього питання необхідно ухвалити відповідні зміни в частині того, які документи адвокат має зберігати, скільки має тривати таке зберігання. Нині ж відповідно до рішення Національної асоціації адвокатів України «Питання ведення адвокатського досьє» поняття «адвокатське досьє» охоплює сукупність документів та інформації, що отримуються, збираються, створюються, зберігаються, використовуються адвокатом та/або перебувають у його розпорядженні (володінні, віданні

тощо), і охоплюється поняттям адвокатської таємниці, однак зазначається, що адвокат не зобов'язаний вести адвокатське дос'є, його відсутність не може бути підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, а також не є доказом ненадання, неналежного, неповного, несвоєчасного чи неякісного надання ним правової допомоги [10].

Обов'язок фідучіарної лояльності реалізується також через правило проведення належної ідентифікації та здійснення представництва інтересів клієнта. Це правило нагадує юристам (адвокатом), що їхній професійний обов'язок – здійснювати представництво клієнта, а не осіб, що діють від імені клієнта (наприклад, директори чи члени наглядової ради юридичної особи, керівники юридичних департаментів тощо) або оплачують послуги адвоката (наприклад, якщо адвокат найнятий представляти інтереси малолітньої дитини, а його послуги оплачуються батьками) [7, с. 271–272]. У всіх цих випадках адвокат має захищати та представляти інтереси саме клієнта, незалежно від того, чи буде це суперечити інтересам осіб, які винайняли адвоката або сплачують його послуги.

Дещо схожим за змістом із попереднім фідучіарним обов'язком є обов'язок здійснювати комунікацію із клієнтом. Він охоплюється правилом, викладеним у ч. 1 ст. 18 Правил адвокатської етики, де зазначено, що адвокат інформує клієнта щодо ведення дорученої йому справи, зокрема й щодо правової позиції у справі. Реалізувати цей обов'язок нескладно, якщо клієнт – фізична особа, проблемні питання здебільшого виникають під час реалізації цього правила з корпоративними клієнтами (юридичними особами). У літературі відзначається, що в такому разі адвокат має визначити, хто є відповідальною особою зі сторони клієнта, чи має така особа належні повноваження, а в разі зловживань із боку таких посадових осіб клієнта (наприклад, якщо інформація, яку адвокат передає клієнту, свідчить про виявлені порушення з боку правління,

і адвокат вважає, що ця інформація не дійде до членів наглядової ради) адвокат повинен передати таку інформацію безпосередньо відповідним органам управління юридичною особою [7, с. 273–274].

Отже, можна констатувати, що в українському законодавстві знайшли своє відображення норми та правила, які покликані забезпечувати фідучіарну лояльність у сфері юридичного представництва. Серед недоліків чинного регулювання цієї сфери правовідносин варто відзначити відсутність уніфікованих положень щодо фідучіарної лояльності на рівні ЦК України, що дозволило б поширити їх дію як на юристів, так і на адвокатів. Обов'язки щодо уникнення конфлікту інтересів та конфіденційності мають бути спільними як для юристів, так і для адвокатів, з тим застереження, що на адвокатів мають бути покладені більш суворі обмеження. Крім того, порушення обов'язку фідучіарної лояльності здебільшого сприймається як підстава накладення дисциплінарної відповідальності (позбавлення адвоката права на здійснення адвокатської діяльності або звільнення юриста, що здійснював самопредставництво юридичної особи), однак в іноземній літературі порушення фідучіарних обов'язків розглядається в контексті покладення на винну особу цивільної (матеріальної) відповідальності за шкоду, яку клієнт зазнав у зв'язку із порушенням фідучіарних обов'язків [11, с. 456]. З огляду на важливість, це питання також має бути врегульовано в Цивільного кодексу України в межах проведення рекодифікації цивільного законодавства. Якщо юрист (адвокат) вступив у змову з відповідачем і переконав позивача укласти завідомо невігідну мирову угоду, а не продовжувати розгляд справи, то звільнення такого юриста чи позбавлення адвоката права на заняття адвокатською діяльністю не є достатнім способом захисту. Цивільне законодавство має надати потерпілій особі право на позов, щоб компенсувати свої втрати, яких вона зазнала через порушення фідучіаром свого обов'язку лояльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Провнесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління : Закон України від 22.02.2024 р. № 3587–ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3587-20#Text> (дата звернення: 24.02.2025).

2. Velasco J. Delimiting fiduciary status / D.G. Smith, A.S. Gold (Eds.). *Research Handbook on Fiduciary Law*. MA : Edward Elgar Publishing, 2018. P. 76–94.
3. Miller P.B. Dimensions of fiduciary loyalty / D.G. Smith, A.S. Gold (Eds.). *Research Handbook on Fiduciary Law*. MA : Edward Elgar Publishing, 2018. P. 180–197.
4. Frankel Tamar. *Fiduciary Law*. Oxford University Press, 2011. 313 p.
5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 19.02.2025).
6. Правила адвокатської етики від 09.06.2017 р. (зі змінами, затвердженими 15.12.2019 р.), затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf (дата звернення: 19.02.2025).
7. Richard W. Painter. Fiduciary Principles in Legal Representation. *The Oxford Handbook of Fiduciary Law* / Evan J. Criddle, Paul B. Miller, Robert H. Sitkoff. Oxford University Press, 2019. P. 265–285.
8. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. №1700–VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n26> (дата звернення: 20.02.2025).
9. Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 26.10.2021 р. у справі № 922/1865/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100673074> (дата звернення: 20.02.2025).
10. Рішення Національної асоціації адвокатів України «Питання ведення адвокатського досьє» від 04.08.2017 р. № 169. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2017-08-04-r-shennya-rau-169_59d23b518e85f.pdf (дата звернення: 20.02.2025).
11. Samuel L. Bray. Fiduciary Remedies. *Oxford Handbook of Fiduciary Law* / Evan J. Criddle, Paul B. Miller, Robert H. Sitkoff. Oxford University Press, 2019. P. 449–467.